

ЛЕАНІД ПАДГАЙСКІ

Леанід Пракопавіч Падгайскі нарадзіўся 25 лістапада 1934 г. у Ленінградзе. Яго бацька Пракоп Канстанцінавіч працаваў кухарам, а маці Марыя Ягораўна – кандуктарам грамадскага транспарту. Праз год пасля нараджэння Леаніда сям'я пераехала на сваю малую радзіму ў горад Мсціслаў. Там жа, працуючы на зямлі, Марыя Ягораўна з сынам і малодшай дачкой Лідзіяй перажылі нямецкую акупацыю.

У 1942 г. Леанід Падгайскі пачаў вучыцца ў Зарачанскай пачатковай школе, пазней перайшоў у сярэднюю школу № 1 г. Мсціслава, па заканчэнні якой паступіў у Мсціслаўскае педвучылішча. Леанід вучыўся ахвотна і лёгка, шмат чытаў, атрымліваючы задавальненне ад набыцця новых ведаў. Атрымаўшы сярэднюю адукацыю, ён быў залічаны на курсы па падрыхтоўцы настаўнікаў матэматыкі для 5–7 класаў пры Аршанскім настаўніцкім інстытуце.

Больш за год, з сярэдзіны жніўня 1953 г. да сярэдзіны кастрычніка 1954 г., Л. Падгайскі выкладаў матэматыку і фізіку ў Пустынскай сярэдняй школе на Мсціслаўшчыне. Аднак захапленне літаратурай у 1954 г. усё ж прывяло маладога настаўніка на беларускае аддзяленне літфака Магілёўскага педінстытута. На жаль, праз паўтара месяцы ад пачатку навучальнага года рэаліі мілітарызаванай савецкай краіны вымусілі Леаніда Падгайскага на тры гады перарваць вучобу: ён быў прызваны на вайсковую службу і пасля кароткатэрміновых курсаў прызначаны камандзірам самаходна-артылерыйскай устаноўкі і памочнікам камандзіра ўзвода [1, арк. 3].

Пасля звальнення ў запас Леанід Пракопавіч вярнуўся на Мсціслаўшчыну і працаваў у Пустынскім дзіцячым доме – спачатку выхавальнікам, а потым завучам. У 1959 г. ён ажаніўся і перавёўся на пасаду настаўніка беларускай і рускай мовы ў Краснагорскую сярэднюю школу, дзе ў той час выкладала жонка. Маладога і энергічнага педагога даволі хутка заўважыла раённае кіраўніцтва, у 1961 г. ён быў прызначаны дырэктарам гэтай школы.

Паралельна з працай Л. Падгайскі працягваў атрымліваць перапыненую службай адукацыю і з 1957 г. па 1962 г. завочна вучыўся на філфаку Мінскага педінстытута па спецыяльнасці «настаўнік беларускай і рускай моў у сярэдняй школе». Менавіта тады на ўдумлівага і вытрыманага студэнта-завочніка звярнуў увагу прафесар Фёдар Янкоўскі і пасля атрымання дыплама прапанаваў яму паступаць у аспірантуру.

Сялянская цягавітасць, удумлівасць і выхаванасць зрабілі Леаніда Пракопавіча адным з самых любімых вучняў прафесара Ф. Янкоўскага. Вядомы вучоны так ацэньваў свайго аспіранта:

«Ён заўсёды ў пошуку новага. Яму характэрна працавітасць і вынослівасць, патрабавальнасць да сябе і калег, уменне сказаць праўду» [1, арк. 65].

За два з паловай гады Л. Падгайскі напісаў кандыдацкую дысертацыю па тэме «Дзеяслоўна-іменныя словазлучэнні з акалічнаснымі адносінамі ў сучаснай беларускай мове (у супастаўленні

з рускай)» і паспяхова прайшоў абмеркаванне на кафедры. У дысертацыі ён вывучыў і сістэматызаваў наяўныя моўныя сродкі (склонавыя формы і прыназоўнікава-склонавыя канструкцыі), якія ў складзе дзеяслоўна-іменных словазлучэнняў служаць для выражэння прасторавых, часавых, прычынных і мэтавых адносін у сучаснай беларускай мове, даследаваў лексічны склад структурных кампанентаў і вызначыў іх ролю ў фарміраванні словазлучэнняў з гэтымі відамі адносін, параўнаў сродкі выражэння акалічнасных адносін, уласцівыя беларускай мове, з адпаведнымі сродкамі рускай мовы [4].

У выніку ў пачатку ліпеня 1966 г. на пасяджэнні Аб'яднанага савета Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа і Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР Л. Падгайскаму была прысвоена вучоная ступень кандыдата філалагічных навук.

Важнейшыя навуковыя вынікі свайго кандыдацкага даследавання Леанід Пракопавіч апублікаваў у выглядзе манаграфіі пад назвай «Словазлучэнне ў беларускай мове» [5].

Пасля заканчэння аспірантуры Л. Падгайскі быў пакінуты на кафедры беларускага мовазнаўства ў якасці старшага выкладчыка, а з 1968 г. – пасля зацвярджэння дысертацыі саюзным ВАКам – пераведзены на пасаду дацэнта. Ён чытаў лекцыі па сучаснай беларускай літаратурнай мове і ўводзінах у мовазнаўства, праводзіў практычныя і семінарскія заняткі, кіраваў курсавымі работамі і педагагічнай практыкай студэнтаў. У верасні 1970 г. атрымаў званне дацэнта.

З ліпеня 1971 г. да лістапада 1978 г. Л. Падгайскі працаваў намеснікам дэкана і дэканам філалагічнага факультэта, а потым быў пераведзены на пасаду прарэктара па вучэбнай рабоце МДП. Пры гэтым ён не пакідаў выкладчыцкай дзейнасці і працягваў чытаць лекцыі ў якасці дацэнта кафедры беларускага мовазнаўства [1, арк. 84–85].

За час працы на кафедры ён у суаўтарстве з метадыстамі-практыкамі (А. Севярнёва, С. Малашкевіч, В. Будзько) напісаў і апублікаваў у 1969–1971 гг. тры падручнікі для вучняў 1–3 класаў, якія перавыдаваліся больш за дзесяць разоў. Для таго, каб палегчыць настаўніку падрыхтоўку да ўрокаў, а самі заняткі

зрабіць змястоўнымі і цікавымі, Л. Падгайскі самастойна і ў суаўтарстве з А. Севярнёвай падрыхтаваў шэраг метадычных дапаможнікаў: «Беларуская мова ў першым класе» (1970 г., 1973 г.), «Беларуская мова ў другім класе» (1971 г., 1974 г.), «Беларуская мова ў трэцім класе» (1971 г., 1975 г.). Былі сярод работ Леаніда Пракопавіча і калектыўныя дапаможнікі для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў: «Зборнік дыктантаў па беларускай мове» (1973 г.), «Сучасная беларуская літаратурная мова: марфалогія» (1975 г.).

Па матэрыялах працяглай эксперыментальнай працы, праведзенай пераважна ў вясковых школах БССР, Л. Падгайскі падрыхтаваў і надрукаваў у 1975 г. манаграфію «Вывучэнне беларускай мовы ў пачатковых класах: граматыка, правапіс і развіццё мовы» (1975 г.) [3]. Гэтае выданне была высока ацэнена спецыялістамі і стала настольнай кнігай для настаўнікаў. Па словах Івана Германовіча, аўтар удала спалучыў ідэі, закладзеныя ў новых школьных падручніках, з метадычнай спадчынай і перадавым вопытам лепшых школ, падаробязна разгледзеў паслядоўнасць, метады і прыёмы вывучэння асноўных тэм усіх раздзелаў вучэбнай праграмы («Гукі і літары», «Слова», «Сказ», «Звязная мова»), прапанаваў цікавыя практычныя заданні для выпрацоўкі неабходных уменняў і навыкаў [2].

Манаграфія стала асновай доктарскай дысертацыі Леаніда Падгайскага «Сістэма навучання роднай мове ў пачатковых класах беларускіх школ (граматыка, правапіс, развіццё мовы)», якую ён паспяхова абараніў у 1980 г. у Маскоўскім абласным педагогічным інстытуце імя Н. Крупскай. Ім упершыню ў рэспубліцы былі распрацаваны тэарэтычныя асновы метадыкі навучання роднай мове [6].

Навуковую спадчыну Леаніда Падгайскага складаюць таксама некалькі дзясяткаў артыкулаў, у якіх вывучаецца выкарыстанне ў беларускай мове розных прыназоўнікавых канструкцый, функцыянаванне сінтаксічных адзінак у народных гаворках, шматлікія праблемы культуры маўлення, мовы мастацкай літаратуры і лінгвадыдактыкі, а таксама артыкулы ў «Беларускай Савецкай энцыклапедыі», рэцэнзіі на дапаможнікі, слоўнікі, на-

вуковыя зборнікі і г. д.

Відаць, многае змог бы яшчэ зрабіць Леанід Пракопавіч на карысць айчыннай навукі і сістэмы адукацыі, аднак 4 жніўня 1980 г. трагічны выпадак абарваў яго жыццё. Многія пакаленні настаўнікаў – выпускнікоў Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. Горкага захоўваюць добрую памяць пра гэтага руплівага вучонага, здольнага кіраўніка і таленавітага педагога.

Літаратура

1. Архіў Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта. – Ф. 746. – Воп. 1 лс. – Спр. 2005.
2. Германовіч, І. Леанід Падгайскі / І. Германовіч // Роднае слова. – 1994. – № 11. – С. 54.
3. Падгайскі, Л. П. Вывучэнне беларускай мовы ў пачатковых класах: граматыка, правапіс, развіццё мовы / Л. П. Падгайскі. – Мінск : Народная асвета, 1975. – 256 с.
4. Падгайскі, Л. П. Дзеяслоўна-іменныя словазлучэнні з акалічнаснымі адносінамі ў сучаснай беларускай мове (у параўнанні з рускай) : дыс. ... канд. філал. навук / Л. П. Падгайскі. – Мінск, 1966. – 330 л.
5. Падгайскі, Л. П. Словазлучэнне ў беларускай мове: дзеяслоўна-іменныя словазлучэнні з акалічнаснымі адносінамі : дапаможнік для студэнтаў / Л. П. Падгайскі. – Мінск : Вышэйшая школа, 1971. – 191 с.
6. Подгайский, Л. П. Система обучения родному языку в начальных классах белорусских школ : автореф. дис. ... д-ра педагог. наук : 13.00.02 / Л. П. Подгайский ; Московский областной педагогический ин-т им. Н. К. Крупской. – Москва, 1979. – 48 с.

КЛАРА ПАНЮЦІЧ*

Кожны раз, сустракаючы гэтую жанчыну або проста згадваючы пра яе, пераагнёваешся ў тым, што сапраўдным Настаўнікам трэба нарадзіцца. Зразумела, у педагагічнай прафесіі неабходна агульнае выхаванне, прафесійная эрудыцыя, пастаяннае самаўдасканаленне, любоў і павага да навучэнцаў, велізарнае жаданне працаваць... Але многае, відаць, вырашаюць прыродныя дадзеныя, спадчыннасць.

Нарадзілася Клара Макараўна Панюціч 16 студзеня 1938 г. у вёсцы Арэхаўна Ушацкага раёна ў сям'і настаўнікаў. Таму невыпадкова, што пасля заканчэння мясцовай сямігодкі яна паступі-

* Першы варыянт нарыса апублікаваны ў суаўтарстве з С. Фатцеевай у часопісе «Роднае слова» (№ 1, 2013 г.).